

TENDINȚE PRINCIPALE ÎN DINAMICA MEDIULUI INTERNAȚIONAL. 1990-2016

MAIN TENDENCIES IN THE INTERNATIONAL ENVIRONMENT DYNAMICS. 1990-2016

Drd. Sebastian OPRESCU¹

Rezumat: Studiul evidențiază cele mai semnificative transformări globale, manifestate în politică, economie, tehnologie, sfera militară etc. Reține atenția intensificarea tendinței de restructurarea echilibrului mondial de putere, sub presiunea ascensiunii puterilor emergente. Această presiune se resimte și în conflictele din Europa de Est, Orient și Asia-Pacific.

Cuvinte-cheie: Globalizare, mondializare, competiție, multipolaritate, raporturi de forțe, puteri emergente.

Abstract: The study enhances the most significant global transformations in politics, economy, technology, military domain etc. Special attention is given to world power balance restructuring, under the emerging powers pressure. This pressure is also present in the East European, Oriental and Asian-Pacific conflicts

Keywords: Globalization, mondialization, competition, multipolarity, force relations, emerging powers.

Tendințe principale în dinamica mediului internațional 1990-2016

Tendințe politice

Pe plan politic, după încetarea Războiului Rece (1990-1991), au survenit mutații profunde nivelurile global, regional și național². În primul rând se remarcă noi evoluții politice, începând cu reducerea spre minimum a influenței ideologiilor comuniste și abandonarea sistemelor politico-sociale de tip socialist în fostele state dominate de dictaturi de stânga în Europa Centrală, de Est, de Sud-est, Asia Centrală, China, Vietnam, Laos, Cambogia etc. Concomitent, în Occident s-au consolidat sistemele politico-instituționale democratice și s-a inaugurat un tot mai amplu proces de creare sau întărire a organizațiilor

¹ Doctorand la Universitatea Națională de Apărare "Carol I", email: liviuoroth@yahoo.com

² F.G. Dreyfus, A. Jourcin, P. Thibault, P. Milza, *Istoria Universală*, vol. 3, Larousse, Univers Enciclopedic, București, 2006, pp. 749.

internaționale mai mult sau mai puțin integrate, precum UE, NAFTA, MERCOSUR, ASEAN, OCS, NATO. Acest proces s-a extins în America Latină, Asia și Africa.

Apreciem că, în egală măsură, după 1990, instituțiile economice specifice capitalismului (proprietate privată, drepturi individuale, libera circulație a capitalurilor și - de la caz la caz - a persoanelor) s-au generalizat la scară planetară. În același timp, pe fundalul globalizării economice, mari puteri precum Federația Rusă și aliații săi, sau R.P. Chineză au optat pentru „regimuri politice autoritare”, de partid unic la Beijing, sau de „democrație suverană” la Moscova. În acest cadru, în anii 1990-1999, influența liberalismului internațional s-a accentuat, mai ales ca efect al prăbușirii sistemului mondial socialist centrat pe URSS și R. P. Chineză și ca efect al unor remarcabile progrese tehnologice, stimulate și de revoluțiile din informatică, microbiologie, genetică etc. Este și contextul în care SUA - cu sprijinul Germaniei unificate, al NATO și UE în curs de extindere - au patronat desfășurările internaționale impuse de destrămarea violentă a R.F. Iugoslavia și de remodelări strategice în Orientul Apropiat și Mijlociu. În acest sens, se poate consemna și înființarea, după 1994, a structurii Parteneriatului pentru Pace, sub egida SUA și NATO, cu participarea F. Ruse, Ucrainei și a altor foste state socialiste.

În egală măsură, majoritatea statelor odinioară socialiste din Europa Centrală și de Est, inclusiv România, au inaugurat procese de includere în NATO și Uniunea Europeană³. Pe plan mai larg, în circumstanțele instaurării în SUA a unei orientări de doctrină externă de unipolaritate, după 2000-2002 s-au înregistrat: tentativa Washingtonului de a remodela, alături de numeroși aliați ai săi, „Marele Orient” (Orientul Apropiat și Mijlociu, extins până în Afganistan și Pakistan), prin campaniile militar-politice din Afganistan și Irak; instaurarea regimului „autoritar” al președintelui V. Putin în F. Rusă și lansarea demersului său constant pentru a reface sfera de influență a Moscovei din „vecinătatea sa apropiată” și Comunitatea Statelor Independente; respingerea de către V. Putin a proiectului extinderii NATO în Europa de Est și Caucazul de Sud; „pacificarea” coercitivă a Caucazului de Nord de către F. Rusă și constituirea Organizației Tratatului de Securitate Colectivă în CSI și Asia Centrală; încheierea unei „alianțe” politico-economice între Moscova și Beijing în Organizația de Cooperare de la Shanghai etc. Din 2008, președintele V. Putin a optat pentru o „măsurare” directă de forțe cu SUA, NATO și Occident, materializată în principal prin: „pedepsirea militară” a Georgiei pentru apropierea de NATO în vara anului 2008, imediat după summitul Alianței de la București; revendicarea unui rol marcant în soluționarea principalelor crize și conflicte din Orientul Apropiat și Mijlociu; susținerea „secesiunii Crimeii” în 2014 și implicarea directă în conflictul intern din Ucraina⁴ dintre guvern și milițiile rusofone.

Considerăm că poate cele mai spectaculoase și importante evoluții politico-economice și militare vizează însă R.P. Chineză, transformată în numai câteva decenii în cea de-a doua putere a lumii, aproape egală cu SUA. Mai important este însă faptul că

³ Vaisse Maurice, *Les relations internationales depuis 1945*, Armand Colin, Coll. U. Pascal, Vedrine Hubert, *Atlas des crises et des conflits*, Armand Fayard, 2009; Peter Mansfield, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Humanitas, București, 2015, pp. 357 și urm.

⁴ *10 Wars to Watch in 2015*, www.foreignpolicy.com 1 febr. 2015, p. 2.

Beijingul a ajuns un nucleu de putere pe scena globală, racordat la organizații regionale precum OCS, ASEAN și în special BRICS⁵. Lider incontestabil al „statelor cu economii emergente”, R.P. Chineză a reușit să determine marile puteri cu economii dezvoltate (SUA, UE și Japonia) să accepte atât crearea în 2008 a organizației G20, cât și treptata modificare a statutului Fondului Monetar Internațional. În respectivul context internațional, Washingtonul a trecut la o doctrină de politică internațională multilateralistă, propusă încă din 2003 de Franța și Germania. Este și doctrina pe baza căreia se încearcă și soluționarea gravului conflict din Siria de după 2011. De fapt, acceptarea regulilor internaționale ale multilateralismului echivalează și cu oficializarea unui „nou concert al marilor puteri” pe scena internațională. Acesta se bazează pe capacitatea Consiliului de Securitate ONU (în care sunt reprezentate în calitate de membri permanenți SUA, F. Rusă, China, Marea Britanie și Franța) de a gestiona cele mai grave probleme de politică globală. Respectivul „concert de putere” materializează și o certă modificare a raporturilor de putere politică pe Terra; de fapt, SUA și F. Rusă au încetat să reprezinte singurii poli majori de putere în lume, ținându-se cont de întărirea forței UE, Chinei, Japoniei etc.

O altă schimbare marcantă pare să survină la nivelul UE, prin votul Brexit din 23 iunie 2016; acesta semnifică părăsirea organizației de către Marea Britanie, eveniment ce amplifică criza Uniunii, aflată într-o dificilă situație instituțională, economică, de emigrație internațională etc. Sunt experți care apreciază că Brexitul ar semnifica și un moment de dificultate în procesele de globalizare și regionalizare și de „redeșteptare” a intereselor de stat.

Transformări economico-sociale

Procesele definitorii din punct de vedere economico-social actual sunt cele de globalizare și regionalizare⁶. Globalizarea rezidă în procesele de integrare a piețelor și forței de muncă, ce rezultă din liberalizarea schimburilor comerciale, dezvoltarea mijloacelor de transport, revoluția din domeniul informațiilor și comunicațiilor la scară planetară; globalizarea se definește atât ca interdependență economică în creștere, cât și ca amplificare a concurenței și competiției în principalele domenii ale activității umane. Sociologi de marcă precum M. Mac Luhan îi relevau dimensiunile în lucrarea *Galaxia Gutenberg* din 1962. Z. Brzezinski, J. Burton, O. Keohane, J. Nye au întrebunțat același concept între 1970-1980. T. Levit a promovat termenul de mondializare în abordările economice, într-un articol din 1983 publicat în „Harvard Business Review”, cu accent pe firmele multinaționale⁷. C. Ohmae a editat în 1985 *Triada, ascensiunea unei strategii mondiale de putere*. Pe plan financiar, globalizarea se accentua în anii '80 prin explozia fluxurilor de

⁵ John Baylis, Steve Smith, *The Globalization of World Politics, an Introduction to the International Relations*, Oxford Univ. Press, 2006, pp. 144.

⁶ David Held, A. Mc Grew D. Goldblatt, J. Perraton, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Polirom, București, 2004, Pp. 25 și urm. A. Sen, *Dezvoltarea ca societate*, București, 2004; J. Balis, S. Smith (coord.), *The Globalization of World Politics*, 2006; R. Gilpin, *The Political Economy of International Relations*; J. E. Stiglitz, *Mecanisme globalizării*, Polirom, 2008.

⁷ www.battu.jeancharles.perso.sfr.fr , *Fiches de cours et revisions*, la 14. 04. 2016, p. 2.

capital și integrarea piețelor de capital și bursiere sub impactul politicilor de dereglementare și dezvoltării tehnologiilor de informare și comunicare (NTIC).

După încetarea Războiului Rece și destrămarea economiilor socialiste, mondializarea materializa tot mai clar edificarea unei „societăți globale”, cu state naționale trecute parțial în „defensivă”. La rândul ei, globalizarea a devenit sinonimă cu capitalismul și liberalismul⁸.

Deși adesea sunt apreciate ca fiind identice, globalizarea și mondializarea par a defini noțiuni separate. Globalizarea corespunde unor procese complexe, concentrându-se cu precădere pe transformările economico-sociale, financiare și de altă natură impuse în circumstanțele expansiunii comerțului și producției internaționale. Corporațiile multinaționale, rețelele de ONG-uri, sau organizațiile criminale și teroriste fac parte din peisajul globalizării; mai exact, evenimente și procese dintr-o parte a globului au tot mai certe repercusiuni în late spații geografice.

În schimb, mondializarea ar reprezenta modul concret în care funcționează instituțiile internaționale, bazate pe acorduri, tratate, reguli acceptate de comunitatea globală. Pentru Mircea Bătrănu, dacă mondializarea este o evoluție normală, naturală a societății, globalizarea ar fi o „procedură dictatorială” de extindere a unor interese regionale la scară planetară. Globalizarea implică certe transferuri de suveranitate, în special economică. Concomitent, în sens restrâns, globalizarea se asociază cu strategiile firmelor multinaționale și cu tentativele lor de a remodela relațiile internaționale dintre state. În economia globalizată, structurile naționale ar trebui să se subordoneze multinaționalelor și se restructurează în conformitate cu cerințele acestora. E. Siroen, în *L'économie mondiale* din 1994, afirmă că statele tind să se integreze la nivel regional în loc să-și „deschidă porțile”, pierzându-și adesea și dreptul la politici monetar-economice proprii⁹. Astăzi, globalizarea se bazează pe rețelele mondiale de producție, finanțare, informații. Cu toate acestea, elemente ale unei economii globale coexistă cu cele ale economiei internaționale, predominantă.

În același timp, globalizarea este însoțită de fenomene de delocalizare care pot afecta negativ economiile naționale. Delocalizarea implică și transfer de tehnologii și licențe. Globalizarea se aplică și ca o modalitate de conducere internațională a unei firme. Universalizarea în schimb, înseamnă generalizarea valorilor, principiilor, normelor, practicilor, comportamentelor comune. Ea apare ca dimensiunea politico-culturală a mondializării. În ansamblul său, globalizarea a determinat transformări decisive economice și sociale. Perioada 1945-1970 a fost denumită în istoria organizării producției „fordistă”. Din punct de vedere al organizării muncii (organization of labor), fordismul era un taylorism mecanizat. Fără doar și poate, fordismul a împrumutat numeroase elemente de taylorism. Este vorba de analiza metodelor și tehnicilor științifice de producție și fixarea condițiilor obiective de remunerație. Se separă concepția de execuție. Acest sistem pune accent pe angajarea conștientă a salariaților în creșterea productivității muncii. Creșterile salariale contribuie la sporirea puterii de cumpărare.

⁸ Amartya Sen, *Dezvoltarea ca societate*, Editura Economică, București, 2004, p. 19.

⁹ Idem, p. 4.

Post-fordismul permite însă diversificarea producției. Forța de muncă beneficiază de contracte pe termen lung și asocierea creșterilor salariale cu câștigurile de productivitate a muncii. Amplificarea concurenței externe de după refacerea economică a Europei și Japoniei a dus la progresele globalizării și la asocierea măririi salariilor cu sporirea exporturilor. Între 1970-1980, s-a ajuns la concluzia că profiturile au scăzut din cauza salariilor mari și a prețurilor materiilor prime. S-a trecut deci la flexibilizarea politicii muncii¹⁰. Ieșirea din criza din 1980 nu s-a datorat însă „flexibilizării muncii”, ci restabilirii politicii bugetare keynesiene. Pe acest fundal s-a dezvoltat taylorismul care implică în producție toți factorii responsabili. Câștigătorii anilor '80 au fost japonezii, germanii și țările European Free Trade Agreement. În aceste spații s-a mizat pe autonomia responsabilă a lucrătorilor și pe cooperarea patronat-sindicate în îndeplinirea obiectivelor economice (Modelul social european). Cu toate acestea, decalajele de avere și venituri nu au întârziat să se mărească. În ansamblu însă, globalizarea – pe lângă favorizarea SUA, Japoniei și a UE - a avut certe rezultate sociale pozitive în numeroase țări emergente, precum China, Brazilia, India, Coreea de Sud, Malaysia, Singapore etc.

Suntem de părere că în principal în SUA, UE, Japonia abundența de capitaluri, tehnologii, excesul de investiții străine au ajuns principalii factori de dezvoltare și creștere¹¹. În plus, numeroase organizații internaționale precum ONU, FMI, BM, OMC stimulează procesele de globalizare și regionalizare. Cu toate acestea, multiplele tratate de liber schimb asigură avantaje, cu precădere statelor dezvoltate¹².

Globalizarea a avut efecte remarcabile în primul rând în domeniile organizării și creșterii puterii actorilor economici. În 2013, din primele 500 de firme din lume, 140 erau companii americane, 37 companii chineze, 68 companii japoneze, câteva zeci germane, 40 companii franceze. Pe primele locuri în energie se plasează companii din SUA, China, Germania, F. Rusă, Franța, Japonia, Italia. Multinaționalele petroliere provin din SUA, Marea Britanie, F. Rusă, Franța și China. *Shell* avea o cifră de afaceri de 470 miliarde dolari, *Exxon Mobile* cu 433 miliarde, *Sinopec-China* 381 miliarde dolari, *Gazprom* 158 miliarde dolari, *Total-Franța* 231 miliarde dolari¹³. Asigurările sunt controlate din Franța, Germania, SUA, Marea Britanie, Elveția, Olanda, China, Bermude. Sectorul bancar este dominat de SUA, Marea Britanie, Franța, Germania. Cele mai puternice burse acționează în SUA, China, Germania, Marea Britanie, Canada, Australia, Brazilia, Japonia, F. Rusă. Cu toate acestea, aproape 90% din creșterea economică se realizează în afara Europei. Totuși, 20 mari fonduri de investiții administrează 26000 miliarde dolari. Se detașează: Black Rock (SUA) – 3560 miliarde, St. Street Global (SUA) – 2010 miliarde, Allianz Gr. (Germania) 2009 miliarde, Fidelity Investment (SUA) 1811 miliarde, Vanguard Gr. (SUA) – 1764 miliarde, Deutsche Bank (Germania) – 1562 miliarde, Axa Gr (Franța) – 1462 miliarde, BNP Paribas (Franța) - 1313 miliarde, J.P. Morgan Ch (SUA) – 1223 miliarde, Bank of

¹⁰ Alain Lipietz, Daniele Leborgne, *Social and Ecological Impact of Globalization*, www.lipietz.net 23 mai 1996.

¹¹ Pierre Tabatoni, *Plaidoyer pour une globalisation „bien tempérée”*, www.asmp.fr , p. 5.

¹² Joseph E. Stiglitz, *În cădere liberă*, Publica, București, 2010, pp. 339.

¹³ Dr. T. Frunzeti, Sebastian Oprescu, *Lumea marilor puteri (2011-2013)*, Editura Top-Form, București, 2013, pp. 17.

New York M (SUA) – 1172 miliarde. În total, fondurile de investiții gestionau în ansamblu active de 64044 miliarde dolari. 72 fonduri provin din SUA, 20 din Japonia, 18 din Marea Britanie, 12 din Germania, 12 din Elveția, 12 din Canada, 7 din Olanda, 8 din Franța, 4 din Italia, 6 din Africa de Sud¹⁴. Fondurile de pensii principale au active de 9000 miliarde dolari¹⁵.

Semnificative este faptul că în 2010-2011 Shanghai a devenit a doua bursă a lumii, iar cea din Hong Kong a avut certe progrese. În privința concentrării puterii economice, câteva sute de mari multinaționale derulează¹⁶ două treimi din comerțul mondial, restul comerțului desfășurându-se la prețul pieței. Funcționează 80000 multinaționale, cu 800000 filiale. Peste 40% din comerțul mondial al CTN este comerț intra-firmă. Primele 200 CTN cumulează peste 31% din PIB-ul mondial și au 90% din licențele tehnologice.

Evidențiem faptul că statele gazdă ale multinaționalelor – cu unele excepții notabile (China, F. Rusă, statele Golfului, Brazilia, Africa de Sud) – sunt obligate să respecte regulile impuse de corporații, de OMC, marile puteri, BM, FMI, UE etc. Doar statele gazdă cu bună guvernare pot impune corporației reguli de funcționare. Statele slabe sunt ușor de manipulat. Uneori marile corporații recurg și la mijloace militare pentru a-și promova interesele (în special în statele africane de la sud de Sahara). Ele pot sprijini și diverse regimuri politice „satelite”. Afirmăm că un declin al statului națiune (S. Strange, M. Friedman) este evident cu precădere în cazul puterilor mici și mijlocii. Marile puteri nu ignoră instrumentele statale, inclusiv SUA, Japonia, China își mențin instituții robuste de stat. Respectivele structuri intervin prioritar în susținerea economiei, după cum s-a constatat și în criza globală din 2007-2008. Cu toate acestea, „în toate marile puteri, rețelele de interese și coaliții de interese aproape că dictează guvernelor. Partidele politice își intersectează interesele cu cercurile de afaceri. Categoriile mijlocii depind direct de politicile elitelor economico-politice, în domeniile deținătorilor de firme mici, de elite intelectual tehnice sau de elite politico-administrative. Întreaga forță de muncă calificată este integrată în rețele de interese ale companiilor naționale și transnaționale. Situația se întâlnește și în statele în dezvoltare, ale căror elite se aliază cu corporațiile transnaționale. În statele subdezvoltate, elitele fac parte din „burghezia compradoră. Actuala competiție economico-financiară globală tinde să modifice unele date. Dar, cu excepția Chinei, nici o putere actuală nu pare a avea mijloacele necesare să concureze, în mod real, Triada SUA – UE – Japonia”¹⁷.

¹⁴ „Ziarul Financiar”, 23 noiembrie 2011.

¹⁵ Dr. T. Frunzeti, Sebastian Oprescu, op. cit., pp. 18-21.

¹⁶ L. Voinea, *Corporațiile transnaționale și capitalismul global*, Polirom, București, 2007, p. 17.

¹⁷ Dr. T. Frunzeti, dr. V. Zodian, *Lumea 2011*, CTEA, București, 2011, p. 21. Vezi și Ch. A. Michalet, *Comment la globalisation oblige à remettre en cause certains concepts économiques*, oct-dec. 2007, pp. 63 și urm. Autorul susține, fără o argumentație serioasă, că în momentul de față contează mai mult interesul Honda decât politicile fundamentale ale SUA. În realitate, Honda vinde și produce în SUA doar dacă are aprobarea SUA. Și în privința companiilor financiare afirmațiile autorului menționat se dovedesc nefondate: criza declanșată în 2007 arată că marile bănci și fonduri de investiții din SUA și UE au apelat prioritar la stat pentru a se salva de la faliment.

Pe de altă parte, economia recentă a cunoscut crize în 1997-1999 și 2007-2008. În 1997-1999, o dură criză a lovit Asia de Sud-Est și F. Rusă. Criza financiară și economică declanșată în 2007-2008 marchează, la rândul ei, un moment de răscruce în istoria recentă. Ea a început ca o criză de lichidități și de solvabilitate a băncilor și instituțiilor financiare, sub impulsul „spargerii” unei bule imobiliare din SUA, determinată de eșecul sistemului de subprime. În toamna anului 2008 – pe fundalul multiplelor speculații și dereglementări – s-a ajuns la periculoase scăderi ale piețelor bursiere și la falimente bancare și financiare. Statele intervenind în sprijinul băncilor, s-a declanșat o criză a datoriilor naționale, însoțită de recesiunea majorității economiilor lumii (căderea PIB-ului mondial cu 2,2% în 2009).

În linii generale, inovațiile financiare au fost însoțite de sporirea profiturilor companiilor și scăderea salariilor, ajungându-se la dezechilibre între cerere și ofertă. Populația a consumat adesea peste venituri, crearea de bogăție pentru minoritatea socială realizându-se în detrimentul eficacității economiei americane.

Pentru a se evita o „prăbușire totală”, în august 2007, deja Banca Centrală Europeană a injectat în sistemul financiar 94,8 miliarde euro, iar FED-ul american 24 miliarde dolari. Până în 2009, băncile au pierdut 4000 miliarde dolari. Criza s-a extins la burse și pe piețele de materii prime. În aceste condiții, FED a investit pe piețe 4500 miliarde dolari cu scopul salvării acestora¹⁸. Deprecierile activelor bancare americane s-au cifrat la 655,8 miliarde dolari între 2007-2009 și la 207,6 miliarde dolari în UE. Uniunea a alocat doar în 2007 un total de 1700 miliarde euro ca ajutoare¹⁹.

Criza financiar-economică din 2007-2008 a reclamat o mai eficientă coordonare a demersurilor de guvernare economico-socială²⁰; pe lângă ONU, BM, FMI, G8, OECD, a apărut la 15 noiembrie 2008 G20, organizație ce reunește principalele puteri economice ale lumii²¹. Din 2010 organizația este structurată pe: întruniri ale șefilor de state și guverne, ale miniștrilor de Finanțe și guvernatorilor băncilor centrale; ale miniștrilor Muncii. Se apreciază că G20 poate genera mai simplu o guvernare globală, deoarece Consiliul de Securitate ONU este blocat de dreptul de veto al membrilor permanenți. În 2009, s-a decis – sub presiunea crescândă a societății civile – ca FMI și BM să fie îmbunătățite, prima instituție primind fonduri suplimentare. Se va putea vinde aur pentru sprijinirea țărilor sărace și se va finanța comerțul cu 250 miliarde dolari. S-a renunțat, de asemenea, la secretul bancar și s-au adoptat măsuri împotriva „paradisurilor fiscale”. S-a decis și introducerea unor noi legi pentru guvernarea piețelor financiare²².

¹⁸ www.cfr.org iul. 2015. N. Roubini, St. Mihm, *Economia crizelor. Curs fulger despre viitorul finanțelor*, Publica, 2011, pp. 7 și urm.

¹⁹ www.cib.natixis.com 2009. J. E. Stiglitz, *Mecanismele globalizării*, Polirom, 2008.

²⁰ N. Roubini, St. Mihm, *Economia crizelor. Curs fulger despre viitorul finanțelor*, Publica, București, 2011, pp. 463 și urm.; P. Hyman, P. Minsky, *Cum stabilizăm o economie instabilă?*, Publica, București, 2011, p. 563; R.J. Shiller, *Finanțele și societatea bună*, Publica, București, 2014, pp. 463 și urm.

²¹ www.diplomatie.giuv.fr *Qu'est-ce que le G20?*

²² www.banque-france.fr 2014-2015; Pierre Gramegnoi *La réunion du G20 à Ankara*, www.gouvernement.lu 7 iul 2015.

Cu toate acestea, economia mondială a dat anemice semne de redresare în 2010-2015²³. În 2010, refacerea economiei mondiale se menținea relativ fragilă din cauza dezechilibrelor, creșterea având să atingă 4,8% în 2010 și 4,2% în 2011. Deja, în octombrie 2012, redresarea economiei mondiale părea subminată de noi probleme și de un grad ridicat al incertitudinii. S-a ajuns în aprilie 2014 la o anumită consolidare în general, dar riscurile de decelerare, chiar dacă mai atenuate, persistau încă, creșterea urmând să atingă 3,6% în 2014 și 3,9% în 2015. Economiiile dezvoltate trebuie să înfrunte încă riscuri de decelerare, cu precădere în zona euro și Japonia. Creșterea în numeroase țări în dezvoltare și tranziție²⁴ se menține divergentă, unele economii trebuind să facă față dezechilibrelor structurale. În 2015 PIB-ul mondial se poate cifra la 81.544,49 miliarde dolari.

Specialiștii ONU avertizează că o serie de incertitudini și riscuri ar putea provoca o nouă stagnare sau chiar un pas înapoi în procesul de recuperare al economiei globale, precum: abaterea politicii monetare de la direcția stabilită de autoritățile politice; situația economică fragilă din zona euro, anumite evenimente exogene putând readuce regiunea în recesiune; mediul macroeconomic dificil cu care se confruntă multe economii emergente importante; tensiunile geopolitice, precum cele din Irak, Libia, Siria și Ucraina, ce deja au afectat economia la nivel național și subregional²⁵.

Raportul Forumului Economic Mondial²⁶ de la Davos în ianuarie 2015 scoate în relief un număr de 28 de riscuri globale ce pot să apară în următorii 10 ani și impactul lor asupra omenirii. Statele ar fi din ce în ce mai amenințate de „riscurile legate de conflictele interstatale, de evenimentele meteorologice extreme, de eșecul guvernării naționale, criza sau colapsul statului, șomajul și sub-ocuparea, catastrofele naturale, eșecul adaptării la schimbările climatice, crizele apei, fraudarea sau furtul de date, atacurile cibernetice”²⁷. De asemenea, prăbușirea burselor din China din august 2015 a provocat un șoc major la nivel internațional. Imediat, au scăzut prețurile petrolului și ale materiilor prime, ca și al aurului. Pe piețele bursiere s-au pierdut după 11 august 5000 miliarde dolari, yuanul fiind și el devalorizat. Beijingul a intervenit serios pe piață, contractându-se și industria. Criza bursei chineze a avut urmări imediate pe piața internațională, unde Beijingul îndeplinea o funcție majoră de „motor al dezvoltării”²⁸, chiar dacă valoarea bursieră reprezintă doar 30% din PIB-ul țării. De exemplu, Germania este realmente dependentă de comenzile chineze.

Mai cu seamă în America Latină, creșterea este estimată a fi minimă din cauza diminuării comenzilor chineze și devalorizării yuanului. F. Rusă, Brazilia, Chile, Venezuela, Peru, implicit SUA depind de comenzile chineze. Nu trebuie uitat nici faptul că, în 2009-2010, China a lansat un program masiv de investiții de peste 500 miliarde dolari, fără a reuși să relanseze dezvoltarea mondială, iar creșterea proprie s-a diminuat la 7%, cu

²³ International Monetary Fund (IMF), *World Economic Outlook Reports*, 2008-2014, www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29

²⁴ United Nations, *op. cit.*, January 2015, pp. 1-2 și 22.

²⁵ Dr. C. Băhnăreanu, *Situația economică între 2015-2015*, în „Lumea 2015”, p. 485.

²⁶ World Economic Forum, *Global Risks 2015*, 10th Edition, Insight Report, 2015.

²⁷ C. Băhnăreanu, *op. cit.*, p. 487; James Canton, *Provocările viitorului. Principalele tendințe care vor reconfigura lumea în următorii 5, 10, 15 ani*, Polirom, București, 2010, pp. 17 și urm.

²⁸ www.capital.ro 25 aug. 2015.

toate că s-a amplificat dimensiunea pieței interne. Inclusiv câteva sute de milioane chinezi care formează clasa mijlocie au fost afectați de prăbușirea bursei. Pe de altă parte, dacă nu se menține un ritm acceptabil de creștere economică, R.P. Chineză – și alte țări - ar putea avea periculoase probleme sociale.

În 2015, o altă sursă majoră de pericole se referă și la situația îndatorării în lume, comentată și de Banca Reglementelor Internaționale. De exemplu, băncile din SUA aveau în octombrie 2014 credite și împrumuturi în valoare de 50 trilioane dolari, cele din UE 37 trilioane dolari, Japonia 18 trilioane, China 16 trilioane. Totodată, se cunoaște că doar instituțiile nebancale au primit de la băncile din SUA, UE și Japonia 113 trilioane dolari. În UE, sume imense s-au destinat rezolvării datoriilor de stat (determinate de salvarea băncilor aflate în criză, cu repercusiuni economice majore). Americanii încă favorizează organizațiile non-bancare off-shore (10 trilioane dolari), spre deosebire de europeni și japonezi. Din numeroase cauze, capitalurile din economiile periferice „fug” spre SUA, contribuind la multiplicarea dificultăților din aceste state. China are datorii în dolari americani de 1,1 trilioane, iar Brazilia de 300 miliarde dolari. Și în situația euro, scăderea puterii sale economice îndeamnă capitalurile să „fugă” spre SUA²⁹. De fapt, UE încă nu a atins nivelul de investiții dinainte de 2008, cu toate că fără ele nu se pot concepe dezvoltarea și prosperitatea. În paralel, OECD a elaborat Proiectul BEPS referitor la combaterea evaziunii fiscale practicate de multinaționale³⁰.

Cu toate acestea, în deceniile din urmă s-a instalat o tendință concretizată în ascensiunea economico-politică a puterilor emergente, în primul rând a Chinei, Indiei, Braziliei, Mexicului, Turciei, F. Ruse, Coreii de Sud³¹ etc. Respectivele puteri și-au creat organizații de cooperare economică și de securitate, precum BRICS (40% din populația lumii), MERCOSUR, UNASUR, OCS etc. Statele în dezvoltare asigură aproape 50% din PIB-ul internațional. Comerțul Sud-Sud a depășit deja cifrele comerțului Nord-Sud. Statele emergente promovează însă valori politice și culturale diferite de Occident și nu pun pe primul plan regulile democrației parlamentare și drepturilor omului. Ele favorizează drepturile naționale. În condițiile în care Washingtonul se străduiește să se comporte ca puterea majoră a Terrei, statele BRICS și-au creat o bancă proprie de dezvoltare (New Development Bank), paralelă cu structurile similare controlate de Occident³². China a promovat și Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) cu 50 state ca acționari, printre care Germania, Marea Britanie, Australia, Coreea de Sud, 30% fiind pachetul deținut de Beijing. Această structură rivalizează cu Asian Development Bank. SUA și Japonia acuză AIIB că ar fi un instrument „soft power” al R.P.Chineze.

De aceea, suntem de părere că, mai cu seamă după 2000, raporturile de forță economică și politică în lume au început să se modifice. Dacă Triada SUA, UE, Japonia

²⁹ Valentin Katasonov, *La deuxième vague de la crise financière mondiale est juste au coin de la rue*, www.lesayerfrancophone.net 6 mart. 2015.

³⁰ www.oecd.org. 5 oct. 2015.

³¹ Fared Zakaria, *Lumea post-americană*, Polirom, București, 2009; Immanuel Wallerstein, *Declinul puterii americane*, Incitatus, București, 2005, pp. 16 și urm.

³² *The BRICS countries just launched a rival to the IMF and the World Bank*, www.businessinsider.com, 21 iul. 2015.

controlează încă economia globală, statele în dezvoltare fac o concurență din ce în ce mai agresivă Vestului, atât pe piețele globală și regionale, cât și la nivel politic, în diferite organizații internaționale. Inițiativele lor, în principal demersurile Chinei și F. Ruse, au impact și asupra unor organizații regionale precum UE, UNASUR, ASEAN, UA. De exemplu, raporturile de cooperare economică dintre F. Rusă și Germania, sau China-Germania influențează decizii majore ale UE, NATO, G20. Astfel, Berlinul pledează în favoarea renunțării la sancțiunile aplicate F. Ruse pentru agresiunea sa împotriva Ucrainei din 2014, iar Japonia a propus recent reintegrarea F. Ruse în G8. Ambele poziții s-au afirmat în ciuda opoziției SUA, fiind însă justificate, între altele, de rolul Moscovei în rezolvarea crizei din Siria³³.

Concluzii

Lumea actuală rămâne serios marcată de urmările crizei financiar-economice din 2007-2008; în acest sens, creșterea economică este încă fragilă, mai ales din cauza ritmului lent de dezvoltare a Chinei. Mai periculoase se pot dovedi însă stările de tensiune și conflict din Europa de Est, Orientul Apropiat și Mijlociu, Adia-Pacific.

BIBLIOGRAFIE

- BAYLIS, John, STEVE Smith (coord.), *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford Univ. Press, 2006
- DREYFUS, F.G., A. JOURCIN, P. THIBAUT, P. MILZA, *Istoria universală*, vol. 3, Larousse, Univers Enciclopedic, București, 2006
- FRUNZETI T., ZODIAN V. (coord.), *Lumea 2011, 2013, Lumea de azi. 2015*, RAO, București, 2011, 2013, 2015;
- FRUNZETI, Teodor, OPRESCU Sebastian, *Lumea marilor puteri (2011-2013)*, Editura TOP-FORM, București, 2013;
- HELD, David, A. MCGREW, GOLDBLATT, J. PERRATON, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Polirom, București, 2004
- MANSFIELD Peter, *O istorie a Orientului Mijlociu*, Humanitas, București, 2015;
- ROUBINI, N., MIHM St., *Economia crizelor. Curs fulger despre viitorul finanțelor*, Publica, 2011
- VAISSE, Maurice, *Les relations internationales depuis 1945*, Armand Colin, Paris, 2009;
- ZAKARIA, Fared, *Lumea post-americană*, Polirom, București, 2009,

³³ Se speculează că SUA se concentrează pe Irak, iar F. Rusă pe Siria. www.huffingtonpost.fr, 13 ian. 2015.